

УДК-347.4

Л. А. Жук, доктор економічних наук, професор Юридичного інституту
«Інститут повітряного і космічного права»

Національного авіаційного університету

Ю. О. Гелич, старший викладач Юридичного інституту
«Інститут повітряного і космічного права»

Національного авіаційного університету

ЕКОНОМІЧНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Юридичний інститут «Інститут повітряного і космічного права» НАУ

У статті визначаються економічні та стратегічні можливості використання та розвитку підприємств цивільної авіації, від яких залежить надання послуг з перевезення вантажів, пасажирів, пошти і багажу повітряним транспортом України, де господарська діяльність повинна бути спрямована на виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінну визначеність.

Ключові слова: економічні можливості, стратегічні можливості, підприємства цивільної авіації, перевезення, цінна визначеність, вартісний характер.

Серед суб'єктів господарського права найважливіше місце належить підприємству як організаційно-правовій одиниці господарювання. Основним нормативним актом, що регулює господарську діяльність підприємств є Господарський кодекс України, який визначає види та організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації та ліквідації та здійснення ними підприємницької діяльності при переході до ринку.

Відповідно до ст. 62 Господарського кодексу України, підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентними органами державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної; іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами [1].

Залежно від форми власності на Україні можуть діяти такі види підприємств: приватні, колективні, комунальні, державні та підприємства засновані на змішаній формі власності. Підприємства можуть складатися з виробничих структурних підрозділів (виробництва, цехів, відділень, бригад, бюро, лабораторій тощо), а також функціональних структурних підрозділів

апарату управління (управління, відділів, бюро, служб). Підприємства самостійно визначають свою організаційну структуру, встановлюють чисельність працівників і штатний розпис та можуть створювати філії представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи.

Підприємства можуть створюватися як для здійснення підприємництва, так і некомерційної господарської діяльності і діють на основі статуту; є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банку, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом і може мати в своєму складі інших юридичних осіб [1]. Як самостійна господарська одиниця підприємство може вступати в договірні відносини з іншими суб'єктами господарської діяльності, здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, формувати свою організаційну структуру, управлінський апарат, штатний розклад, розпоряджатися фінансами, займатися купівлею, переробкою і продажем продукції, надавати соціальні послуги населенню; мати в своєму розпорядженні основні та оборотні кошти, робочу силу, здійснювати виробничу, науково-дослідну та комерційну діяльність. Головне завдання підприємства як наголошують Л. А. Жук, І. Л. Жук і О. М. Неживець задовольняти по-

треби населення, одержувати при цьому прибуток, за рахунок якого задовольняються соціальні та економічні інтереси даного колективу і власника майша підприємства [7].

П. О. Саніахметова цілком обґрунтовано вказала на те, що проблема забезпечення захисту і прав підприємств як суб'єктів підприємницької діяльності має особливу актуальність, оскільки це право закріплене у ст. 42 Конституції України [4]. Кожне підприємство, фірма, об'єднання незалежно від форм власності діє на основі господарського (комерційного) розрахунку, основними принципами якого є: самофінансування, самозабезпечення, матеріальна зацікавленість, економічна відповідальність, свобода господарської діяльності, конкуренція, контроль за їх господарською діяльністю.

Відповідно до ст. 70 Господарського кодексу України, підприємства можуть об'єднуватися в групи підприємств за галузевими, територіальними та іншими принципами, які відповідно до Цивільного кодексу є господарськими об'єднаннями, які можуть створювати (фірми, центри, виробництва) для надання його учасникам виробничих, транспортних, технологічних, комерційних проектно-конструкторських, зовнішньоекономічних, торговельних, юридичних, інформаційних, консультативних та інших послуг [2]. До основних видів об'єднань підприємств належать: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, холдинги, конгломерати, промислово-фінансові групи, франчайзинг.

Зрозуміло, що основні положення Господарського, Повітряного та Цивільного кодексів України та постанови Кабінету Міністрів України розповсюджуються також і на підприємства цивільної авіації. На сьогодні в Україні є цілком самостійні авіаційні підприємства, наприклад, Украерорух, яке вивело систему управління повітряним рухом на рівень європейських стандартів. Аеропорт Бориспіль, як державне підприємство збудував злітну-посадочну смугу одну із найкращих в Європі. В Україні з'явилися також авіакомпанії МАУ та АероСвіт, які можуть конкурувати з закордонними авіакомпаніями. Крім того, повітряний простір України обслуговують цілий ряд підприємств цивільної авіації – повітряні судна, авіакомпанії як суб'єкт господарювання, аеропорти, аеродроми.

Однак у Повітряному кодексі України і донині не має поняття «авіаційного підприємства» як суб'єкта господарювання. Так, ст. 15

Кодексу відносить лише повітряне судно як підприємство цивільної авіації, як літаючий апарат, який здійснює перевезку пасажирів, багажу, вантажів, пошти тощо [3]. Державна програма авіаційної безпеки цивільної авіації розуміє авіаційним підприємством тільки авіатранспортне підприємство, яке пропонує або експлуатує повітряне сполучення [5].

За статистичними даними, тільки на внутрішніх лініях України у 2007 р. було перевезено більше 1 млн пасажирів шістнадцятьма вітчизняними авіакомпаніями. Зокрема, авіакомпанії «АероСвіт», «МАУ», «Дюбасаєро», «Українські Середземноморські авіалінії» перевезли понад 50% пасажирів та багажу. Пасажиропотоки через аеропорти України зросли у 2007 р. на 22,3% і майже досягли 9,2 млн чоловік, поштово-вантажні потоки – на 13,3% і склали 45,1 тис. тонн [6].

Основним видом підприємств цивільної авіації є повітряні судна як літальні апарати, які поділяються на пасажирські, вантажні, а за формою власності – державні, приватні, акціонерні та ін.

Другим видом підприємств цивільної авіації є аеропорт, який здійснює приймання і відправлення повітряних суден, пасажирів, вантажів, пошти та обслуговує польоти повітряних суден і екіпажів, який має аеровокзал, обладнання, авіаційний персонал, ремонтні цехи та споруди, диспетчерську службу, комунальні та торгові точки. Аеропорти як суб'єкти аеропортової господарської діяльності відповідно до Господарському кодексу України, можуть бути державними, приватними та комунальними, акціонерними товариствами з обмеженою відповідальністю. Так, міжнародні аеропорти «Бориспіль» та Державне підприємство «Міжнародний аеропорт Рівне» засновані на основі державної власності; Міжнародні аеропорти «Ужгород», «Одеса», «Вінниця», «Чернівці» є об'єктами комунальної власності; Міжнародний аеропорт «Львів» – власністю територіальної громади; аеропорт «Бельбек» (Севастополь) та Міжнародний аеропорт «Івано-Франківськ» входять до складу товариства з обмеженою відповідальністю.

Поряд з аеропортами та повітряними суднами до підприємств цивільної авіації необхідно віднести і такий суб'єкт господарювання, як аеропорт, який є ділянкою суші або водної поверхні, що призначені для прибуття, відправлення і руху повітряних суден, вертольотів, аеростатів тощо. До аеропорту слід віднести земельну

ділянку, де знаходиться злітно-посадкова смуга, диспетчерську службу, радіолокатори, систему злету та посадки, служби, які обслуговують повітряний рух на маршруті, засоби зв'язку, навігації, спостереження і т. д.

Головним провайдером з обслуговування повітряного руху України є державне підприємство з обслуговування повітряного руху України «Украсерорух», який у 2007 р. обслужив 385,1 тис. польотів проти 351,1 тис. за попередній рік [6].

Підприємства цивільної авіації, повітряні судна, аеропорти, авіакомпанії, аеродроми та інші здійснюють свою діяльність відповідно до норм Господарського, Цивільного кодексів України. Однак підприємства цивільної авіації мають свої особливості, які повинні бути відображені в Повітряному кодексі України, де є розділ III пар. 4 (повітряні судна) розділ VII пар. 7 (аеродроми і аеропорти) у яких розглядаються аеропорти, аеродроми, повітряні судна, як суб'єкти повітряного права в формі повітряного простору, що є неправильним, оскільки вони є також і суб'єктами господарського права відповідно до чинного законодавства України. У зв'язку з цим у новому Цивільному кодексі України необхідно всі суб'єкти цивільної авіації віднести до підприємств цивільної авіації, де дати їм поняття, структуру та механізм дії.

На наш погляд, до суб'єктів господарської діяльності в галузі цивільної авіації необхідно віднести підприємства та організації, які здійснюють в галузі цивільної авіації таке:

- перевезення пасажирів та багажу, пошти; експлуатацію повітряних суден; аеропортову діяльність;
- технічне обслуговування авіаційної техніки;
- навчання авіаційного персоналу;
- конструювання та виробництво цивільної авіації;

аеронавігаційне та аварійне обслуговування польоту повітряних суден;

аеродроми, які обслуговують прибуття, відправлення і рух повітряних суден.

Таким чином, економічні та стратегічні можливості використання і розвитку підприємств цивільної авіації дуже важливі, оскільки, від них залежить надання послуг з перевезення вантажів, пасажирів, пошти, багажу повітряним транспортом України, де господарська діяльність повинна бути спрямована на виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову вартість. На наш погляд, до підприємств цивільної авіації необхідно віднести, аеропорти, авіакомпанії, систему організації повітряного руху, авіацію загального призначення та підприємства авіаційної промисловості, сутність та механізм дії яких повинні бути відображені в цьому кодексі України.

Література

1. *Господарський кодекс України*. К.: Кондор 2006. С. 38-39, 64.
2. *Цивільний кодекс України*. К.: Кондор 2005. С. 26.
3. *Повітряний кодекс України*. К.: Юрішком Інтер. С. 21.
4. *Конституція України*. К.: Істица, 2004. С. 11.
5. *Закон України «Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації»* від 20.02.2003 р. № 545-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 17. Ст. 140.
6. *Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2007 р.* // <http://www.avia.gov.ua>
7. *Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М.* Господарське право. – К.: Кондор, 2003. – С. 65.
8. *Сатяхметова П. О.* Правовий захист підприємництва в Україні. – К.: 1999. – С. 4.

Л. А. Жук, Ю. О. Гелич

Экономические и стратегические возможности использования и развития предприятий гражданской авиации.

В статье определяются экономические и стратегические возможности использования и развития предприятий гражданской авиации, от которых зависит предоставления услуг с перевозки груза, пассажиров, почты и багажа воздушным транспортом Украины, где хозяйственная деятельность должна быть направлена на выполнение работ и предоставления услуг стоимостного характера, которые имеют ценовую определенность.

Economic and strategic feasibilities of the use and development of enterprises of civil aviation, from which depends a providing services in transportation of loads, passengers, mail and luggage by the air transport of Ukraine, also in the article are determined economic activity of implementation of works or providing services of cost character of, which have price definiteness.